Yr hyn a ariannwn

Darganfyddwch pa dreftadaeth rydyn ni'n ei chefnogi, a beth allwch chi wario'r arian arno.

Rydym yn ariannu amrywiaeth eang o brosiectau sy'n cysylltu pobl a chymunedau â threftadaeth genedlaethol, rhanbarthol a lleol y DU.

Beth yw treftadaeth?

Dydyn ni ddim yn diffinio treftadaeth. Gofynnwn i chi ddweud wrthym beth rydych chi'n ei feddwl sy'n bwysig a dylid ei warchod a'i gadw.

O adeiladau hanesyddol, ein hetifeddiaeth ddiwydiannol a'r amgylchedd naturiol, i gasgliadau, traddodiadau, straeon a mwy – **gall treftadaeth fod yn unrhyw beth o'r gorffennol rydych chi'n ei werthfawrogi ac eisiau ei drosglwyddo i genedlaethau'r dyfodol.**

Gallai eich prosiect treftadaeth gynnwys:

- **gwaith natur** i wella cynefinoedd neu warchod rhywogaethau, yn ogystal â helpu pobl i gysylltu â natur yn eu bywydau bob dydd.
- **tirweddau wedi'u cynllunio** sy'n gwella ac yn gwarchod tirweddau hanesyddol fel parciau cyhoeddus, gerddi hanesyddol a gerddi botanegol.
- **tirweddau a chefn gwlad** - prosiectau gwledig ar raddfa fawr sy'n helpu i wella tirweddau i bobl a natur, drwy, er enghraifft, adfer cynefinoedd a dathlu traddodiadau diwylliannol y tir.
- **recordiadau hanes llafar o straeon, atgofion a chaneuon** pobl, fel ffordd o gyfathrebu a datgelu'r gorffennol.
- **traddodiadau diwylliannol** sy'n archwilio hanes gwahanol ddiwylliannau drwy adrodd straeon, neu bethau a wnewch fel rhan o'ch cymuned. Gallai hyn fod yn unrhyw beth o ddawns a theatr, i fwyd neu ddillad. Gallai hefyd gynnwys treftadaeth ieithoedd a thafodieithoedd.
- **cofféu a dathliadau** yn adrodd straeon a hanesion pobl, cymunedau, lleoedd neu ddigwyddiadau sy'n gysylltiedig ag amseroedd a dyddiadau penodol
- **adeiladau hanesyddol, henebion a'r amgylchedd hanesyddol** o dai a melinau, i ogofâu a gerddi. Ardaloedd sy'n gysylltiedig â hanes a threftadaeth.
- **archaeoleg gymunedol** yn cynnwys cyfranogiad gweithredol gwirfoddolwyr mewn gweithgareddau archeolegol, popeth o ymchwilio, tynnu lluniau, arolygu i brosesu darganfyddiadau. Weithiau gall gynnwys cloddio. Weithiau fe'i gelwir yn archaeoleg gyhoeddus.
- **amgueddfeydd, llyfrgelloedd ac archifau** sy'n gwneud y casgliadau y mae amgueddfeydd, llyfrgelloedd ac archifau yn eu dal yn fwy hygyrch drwy arddangosfeydd newydd, gwella adeiladau ac orielau cyhoeddus, neu ymgysylltu â phobl i ddehongli casgliadau newydd a phreig
- **caffael gwrthrychau newydd** yn helpu tuag at y gost o gaffael gwrthrychau neu gasgliadau untro fel rhan o bolisi datblygu casgliadau
- **diwydiannol, morwrol a thrafnidiaeth** gallai hyn fod yn lleoedd a gwrthrychau sy'n gysylltiedig â'n hanes diwydiannol, morwrol a thrafnidiaeth

Prosiectau rydym wedi'u hariannu

Angen ysbrydoliaeth?

Darganfyddwch prosiectau rydym wedi'u hariannu

Archwilio prosiectau

Beth allwch chi wario'r arian arno

Gellir defnyddio'r arian rydych chi'n ei dderbyn ar gyfer:

- **gweithgareddau**: ymgysylltu â'r gymuned ehangach yn eich treftadaeth. Gallent gynnwys teithiau cerdded treftadaeth dan arweiniad, rhannu hanesion llafar, neu weithdai. Dylai eich gweithgareddau gysylltu â ffocws treftadaeth eich prosiect a gored i anghenion y cynulleidfaoedd yr ydych am weithio gyda nhw, gan gynnwys addasiadau rhesymol.
- **atgyweirio a chadwraeth**
- **allbynnau digidol**: gallai hyn fod yn ddelweddau digidol, ffeiliau sain neu ddata, gwefan gyda deunydd treftadaeth, ap, neu ffilm a wnaed gan ddefnyddio technoleg ddigidol.
- **swyddi staff newydd**: dylid cynnwys costau staff a fydd yn gweithio ar eich prosiect.
- **lleoliadau hyfforddi â thâl**: gallai hyn hefyd gynnwys hyfforddiant i staff presennol, i gefnogi nodau'r prosiect.
- **ffioedd proffesiynol**: yn cynnwys unrhyw un sy'n gysylltiedig â'ch prosiect yn broffesiynol, o benseiri a gweithwyr treftadaeth proffesiynol i staff addysgu.

Ni allwch wario'r arian ar y canlynol:

- **swyddi staff presennol neu gostau sefydliadol**: oni chlir drwy **adennill costau llawn** sy'n golygu sicrhau cyllid ar gyfer yr holl gostau sy'n gysylltiedig â rhedeg prosiect. Felly gallwch ofyn am gyllid ar gyfer costau prosiect uniongyrchol a hefyd am ran o orbenion eich sefydliad
- **atgyweiriadau i'ch cartref eich hun**
- **cyfrifoldebau cyfreithiol a/neu statudo**l: mae'n cynnwys unrhyw beth y byddai'n talu amdano beth bynnag, p'un a aeth y prosiect yn ei flaen ai peidio. Er enghraifft, rhent, cyfleustodau, cynnal a chadw adeiladau, oni bai bod gennych grant menter treftadaeth.
- **hyrwyddo achosion neu gredoau sefydliadau gwleidyddol neu ffydd**
- **TAW adenilladwy**
- **costau ar gyfer unrhyw weithgaredd sydd wedi digwydd cyn dyfarnu grant**
- **costau ar gyfer gosod glaswellt neu blanhigion artiffisial**

Archwilio'r cyllid sydd ar gael

Dod o hyd i'r rhaglen ariannu gywir i chi

A oes angen cymorth pellach arnoch gyda'ch cais?

Rydym am sicrhau bod ein cyllid yn agored ac yn hygyrch i bawb. Rydym wedi nodi cynllun i ddiwallu anghenion mynediad pobl, o wasanaethau cyfieithu i gymorth ymgeisio digidol.

Darllenwch fwy am yr addasiadau rhesymol y gallwn eu gwneud i chi

Sut i wneud cais

Mae'r canllaw cam wrth gam hwn yn amlinellu ein proses ymgeisio ar gyfer Grantiau Treftadaeth y Loteri Genedlaethol, o ddeall yr hyn yr ydym yn ei gefnogi i wneud cais am grant a'i dderbyn.

Dim ond i'n rhaglen Grantiau Treftadaeth y Loteri Genedlaethol y mae'r canllaw hwn yn berthnasol.

O bryd i'w gilydd rydym yn dosbarthu **rhaglenni ariannu eraill**, gan gynnwys ar gyfer llywodraethau ar draws y DU. Cyfeiriwch at dudalen arweiniad pob rhaglen i gael gwybod ar gyfer pwy y mae'r rhain, beth yw eu nodau a sut i wneud cais.

1. Deall yr hyn a ariannwn

Rydym yn ariannu prosiectau o bob maint sy'n gofalu am dreftadaeth y DU. Cyn i chi ddechrau, darganfod mwy am yr hyn a ariannwn.

2. Datblygu syniad prosiect

Mae ein rhaglen Grantiau Treftadaeth y Loteri Genedlaethol yn cynnig ariannu ar ddwy lefel:

- £10,000 i £250,000
- £250,000 i £10miliwn

Darllenwch y dudalen arweiniad ar gyfer pob amrediad yn ofalus er mwyn deall:

- beth mae'r rhaglen yn ei gynnig
- at bwy y mae wedi'i anelu
- y gwahaniaeth y mae angen i'ch prosiect ei wneud

Darganfyddwch sut i ddeall ac egluro eich treftadaeth i gefnogi eich cais am gyllid. Gallwch hefyd weld prosiectau rydym wedi'u hariannu'n flaenorol am ysbrydoliaeth.

Mynnwch gip ar ein safbwynt a'n cyngor ar ddefnyddio offer deallusrwydd artiffisial (AI) yn eich cais am grant.

Gwyliwch ein fideo sy'n mynd â chi drwy'r broses o wneud cais am grant rhwng £10,000 a £250,000

3. Derbyn adborth ar eich syniad ar gyfer prosiect

- £10,000 i £250,000: gallwch ddefnyddio ein Ymholiad Prosiect dewisol i dderbyn adborth o fewn 10 diwrnod gwaith.

- £250,000 i £10m: rhaid i chi gyflwyno Mynegiad o Ddiddordeb cyn dechrau cais am ariannu llawn.?Dylech dderbyn adborth o fewn 20 diwrnod gwaith.

4. Cyflwyno cais am ariannu

Defnyddiwch ein gwasanaeth Cael ariannu ar gyfer prosiect treftadaeth pan fyddwch yn barod i gyflwyno'ch cais. Bydd y gwasanaeth yn eich arwain trwy'r gwahanol gamau.

Gwneud cais am fwy na £250,000?

1. Os ydych am wneud cais am fwy na £250,000, mae'n rhaid i chi gyflwyno Mynegiad o Ddiddordeb yn y lle cyntaf.
2. Os yw eich Mynegiad o Ddiddordeb yn llwyddiannus, byddwch wedyn yn cyflwyno cais **cam datblygu**.
3. Os bydd eich cais cam datblygu'n llwyddiannus, byddwch yn cael eich ariannu a bydd gennych hyd at ddwy flynedd i ddatblygu cynnig prosiect manwl ar gyfer eich cais **cam cyflwyno**.
4. Pan fyddwch yn barod, byddwch wedyn yn cyflwyno eich cais **cam cyflwyno**.

Ein terfynau amser ymgeisio

- **£10,000 i £250,000**: ar agor drwy gydol y flwyddyn
- **£250,000 i £10m (camau datblygu a chyflwyno)**: terfynau amser ymgeisio chwarterol

5. Derbyn penderfyniad ar eich cais

- Ar ôl ei dderbyn, caiff eich cais ei wirio i sicrhau bod eich sefydliad yn gymwys a bod yr holl ddogfennaeth ofynnol wedi'i hatodi.
- **£10,000 i £250,000**: Ar ôl cwblhau'r gwiriadau ymgeisio, dylech dderbyn penderfyniad o fewn wyth wythnos. Gwneir penderfyniadau mewn cyfarfodydd lleol bob mis.
- **£250,000 i £5m (camau datblygu a chyflwyno)**: Byddwn yn cymryd hyd at 12 wythnos i asesu eich cais. Wedyn fe gaiff ei gyflwyno i un o'n cyfarfodydd Pwyllgor chwarterol.?Byddwch yn derbyn penderfyniad cyn gynted â phosibl ar ôl cyfarfod.
- **Dros £5m (camau datblygu a chyflwyno)**:?Byddwn yn cymryd hyd at 12 wythnos i asesu eich cais. Wedyn fe gaiff ei gyflwyno i un o'n cyfarfodydd Pwyllgor chwarterol ac wedi hynny i un o'n cyfarfodydd Bwrdd. Byddwch yn derbyn penderfyniad cyn gynted â phosibl ar ôl cyfarfod Bwrdd.

Os ydych yn llwyddiannus

Byddwch yn defnyddio ein gwasanaeth ar-lein i dderbyn a rheoli eich grant. Cael gwybod mwy am beth fydd yn digwydd os dyfernir grant i chi:

- Derbyn eich grant: £10,000 i £250,000
- Derbyn eich grant: £250,000 i £10m

Os nad ydych yn llwyddiannus

Byddwn yn rhoi adborth ar eich cais cyn gynted â phosibl ar ôl y cyfarfod penderfynu. Gallwch ddewis ailymgeisio wedyn gyda chais diwygiedig ond mae'n rhaid i chi siarad â ni am hyn yn gyntaf.

Egwyddorion buddsoddi

02/10/2023

See all updates

Archwiliwch y gwahaniaeth yr ydym am i'n hariannu ei wneud dros dreftadaeth.

Mae ein pedair egwyddor buddsoddi yn cyfeirio ein holl benderfyniadau am grantiau.

Mae'n rhaid i chi gymryd pob un o'r pedair egwyddor i ystyriaeth yn eich cais. Eich cyfrifoldeb chi yw dangos cryfder y ffocws, a'r pwyslais ar bob egwyddor.

Ystyriwch y canlynol: Sut mae eich prosiect yn adlewyrchu'r hyn yr ydym am ei wneud dros dreftadaeth? Sut y bydd yn ein helpu i gyflawni ein huchelgeisiau dros dreftadaeth?

Achub treftadaeth

Gwarchod a gwerthfawrogi treftadaeth, nawr ac yn y dyfodol.

Beth mae hyn yn ei olygu

Bydd ein cefnogaeth yn sicrhau bod treftadaeth yn parhau i fod yn hygyrch, yn berthnasol, yn gynaliadwy ac wedi'i gwerthfawrogi.

Beth fyddwn ni’n gwneud

Treftadaeth mewn perygl: Byddwn yn ymrwymo cyllid i ddiogelu, gwarchod ac adfywio treftadaeth o bob math sydd mewn cyflwr gwael neu mewn perygl o ddirywio, gael ei difrodi, ei hesgeuluso, ei cholli neu ei hanghofio – gan sicrhau y caiff ei gwerthfawrogi a'i deall yn well.

Buddsoddi mewn lleoedd: Mae gan dreftadaeth rôl unigryw wrth ddod â phobl at ei gilydd yn y lleoedd y maent yn byw, yn gweithio ac yn ymweld â nhw. Byddwn ni'n gwella cysylltiadau pobl â threftadaeth eu lleoedd lleol drwy fuddsoddi a dargedir at ein hamgylchedd hanesyddol a naturiol.

Adfywio a chynnal: Byddwn yn gwahodd cynigion i weithio gyda ni i ddatblygu'r sgiliau, y capasiti a'r arloesedd i gynnal a rheoli treftadaeth. Byddwn yn nodi cyfleoedd i adfywio mathau amrywiol o dreftadaeth.

Beth rydym eisiau ei gyflawni

Erbyn 2033 byddwn wedi:

- Gwella cyflwr, hyfywedd a dealltwriaeth y cyhoedd o filoedd o safleoedd treftadaeth, casgliadau, cynefinoedd, rhywogaethau a threftadaeth ddiwylliannol anniriaethol.
- Gostwng, mewn ffordd y gellir ei mesur, maint y dreftadaeth a nodir ei bod 'mewn perygl', boed hynny drwy golled, wynebu difodiant, cael ei asesu fel bod mewn cyflwr gwael neu anffafriol neu mewn perygl o gael ei hanghofio.

- Cyflwyno prosiectau hirdymor i drawsnewid ardaloedd lleol, trefi, dinasoedd a thirweddau drwy fabwysiadu ymagwedd a dargedir at wella cyflwr treftadaeth a balchder pobl yn eu hamgylchedd lleol.
- Sicrhau bod yr adnoddau treftadaeth ddigidol a gefnogwn yn agored ac yn hygyrch ac y gall cenedlaethau'r dyfodol eu darganfod.

Diogelu'r amgylchedd

Cefnogi adferiad natur a chynaladwyedd amgylcheddol.

Beth mae hyn yn ei olygu

Byddwn ni'n cefnogi treftadaeth naturiol a phrosiectau amgylcheddol gynaliadwy sy'n helpu'r DU i gyrraedd ei thargedau adferiad natur ac i liniaru effaith newid yn yr hinsawdd ar dreftadaeth.

Beth fyddwn ni’n gwneud

Tirweddau: Byddwn ni'n cynyddu ein cefnogaeth dros brosiectau strategol ac ar raddfa tirweddau – rhai gwledig a threfol fel ei gilydd – sy'n helpu cynefinoedd a rhywogaethau i ffynnu, gan isafu a lliniaru effeithiau newid yn yr hinsawdd, ac ar yr un pryd helpu pobl i gysylltu â'n treftadaeth naturiol unigryw.

Natur: Byddwn ni'n buddsoddi drwy bartneriaethau i helpu i atal a gwrthdroi colled a dirywiad cynefinoedd a rhywogaethau.

Ôl troed amgylcheddol: Byddwn yn cefnogi prosiectau treftadaeth sy'n lleihau effeithiau amgylcheddol niweidiol ac yn helpu treftadaeth i addasu i'n hinsawdd sy'n newid. Os yw prosiectau'n ymwneud ag adeiladwaith, byddwn ni'n annog adfer, gwarchod ac ailddefnyddio, yn hytrach nag adeiladu o'r newydd.

Lliniaru: Byddwn yn cydweithio i ddod â rhanddeiliaid treftadaeth naturiol, adeiledig a diwylliannol ynghyd i nodi a lliniaru risgiau i dreftadaeth o'r hinsawdd a chynnwys pobl wrth sicrhau newid ymddygiad cadarnhaol.

Beth rydym eisiau ei gyflawni

Erbyn 2033 byddwn wedi:

- Cychwyn adferiad tirluniau a chynefinoedd mewn mannau trefol a gwledig, fel eu bod yn cefnogi treftadaeth naturiol doreithiog a systemau naturiol iach.
- Cynyddu dealltwriaeth a chysylltiad pobl â natur ar draws trefi, dinasoedd a'r cefn gwlad.
- Isafu effaith amgylcheddol negyddol ac ôl-troed carbon ein portffolio ariannu.
- Gwella galluoedd treftadaeth naturiol a diwylliannol wrth gynllunio ar gyfer hinsawdd sy'n newid ac addasu iddo, a helpu prosiectau i weithredu dros yr amgylchedd.

Cynhwysiad, mynediad a chyfranogiad

Cefnogi gwell cynhwysiad, amrywiaeth, mynediad a chyfranogiad mewn treftadaeth.

Beth mae hyn yn ei olygu

Byddwn yn cefnogi sefydliadau i sicrhau bod gan bawb gyfleoedd i ddysgu, datblygu sgiliau newydd a fforio treftadaeth, beth bynnag fo'u cefndir neu amgylchiadau personol.

Beth fyddwn ni’n gwneud

Cynnwys gwell amrywiaeth o bobl mewn treftadaeth, gan fuddsoddi mewn gwirfoddoli, gyrfaoedd treftadaeth, cyd-greu prosiectau, arweinyddiaeth, llywodraethu a datblygu gwybodaeth a sgiliau.

Galluogi sefydliadau i ddileu rhwystrau i fynediad a chyfranogiad, yn enwedig i bobl sydd heb gael eu gwasanaethu'n ddigonol gan dreftadaeth.

Cefnogi pob cymuned i ymchwilio i'w treftadaeth a'i rhannu, gan ganolbwyntio ar wneud storïau ein pedair gwlad yn fwy cynhwysol o dreftadaeth pawb.

Adnoddau treftadaeth ddigidol hygyrch: Cefnogi gwell defnydd o dechnoleg ddigidol i wneud treftadaeth yn fwy hygyrch a phleserus, a hyrwyddo gwell mynediad at wybodaeth am dreftadaeth, gan alluogi prosiectau i gynyddu eu heffaith a'u cyrhaeddiad.

Beth rydym eisiau ei gyflawni

Erbyn 2033 byddwn wedi:

- Cynyddu amrywiaeth gweithluoedd, arweinyddiaeth a chynulleidfaoedd treftadaeth.
- Mynd i'r afael â'r rhwystrau i fynediad ar gyfer pobl sydd heb gael eu gwasanaethu'n ddigonol gan dreftadaeth, gan ddarparu cyfleoedd mwy teg i ymwneud a chymryd rhan yn weithredol.
- Cyfoethogi bywydau pobl trwy ein buddsoddiadau, gan alluogi treftadaeth pawb i gael ei chydnabod.
- Cefnogi pobl i ddefnyddio technoleg ddigidol mewn treftadaeth yn greadigol er mwyn hybu mynediad a chyrhaeddiad.

Cynaladwyedd sefydliadol

Cryfhau treftadaeth er mwyn iddi addasu a bod yn gydnerth yn ariannol, gan gyfrannu at gymunedau ac economïau.

Beth mae hyn yn ei olygu

Byddwn yn cefnogi sefydliadau i ddatblygu'r sgiliau a'r capasiti i sicrhau dyfodol cadarn yn y tymor hir ac annog buddsoddi newydd mewn treftadaeth y bydd cymunedau ac economïau'n elwa ohono.

Beth fyddwn ni’n ei wneud

Cefnogi cynaladwyedd ariannol: Byddwn yn parhau i gynnig ariannu i adeiladu cydnerthedd, gan ddarparu capasiti ac arbenigedd i sefydliadau ddatblygu eu cynlluniau sefydliadol ac ariannol hirdymor.

Cefnogi datblygu sgiliau treftadaeth: Byddwn yn cydweithio gyda phartneriaid i nodi cyfleoedd i adeiladu capasiti, sgiliau ac arbenigedd ym maes treftadaeth, er mwyn cyfrannu at gymunedau ac economïau ffyniannus.

Darparu cyllid hyblyg: Byddwn yn cynnig cymorth ariannol hyblyg yng nghamau cynnar cynllunio prosiectau ar gyfer dadansoddi a gweithgareddau paratoi. Byddwn hefyd yn sicrhau bod arian dilynol ar gael am gyfnodau amser cyfyngedig ar ôl cwblhau prosiectau cyfalaf sylweddol i helpu i ymwreiddio sefydlogrwydd gweithredol.

Cyllid a buddsoddi newydd: Byddwn yn hyrwyddo'r defnydd o ffynonellau incwm mwy amrywiol fel cyllid gwyrdd a dulliau masnachol ac yn helpu i adeiladu'r capasiti a'r sgiliau sydd eu hangen i gyflwyno hyn.

Beth rydym eisiau ei gyflawni

Erbyn 2033 byddwn wedi:

- Cefnogi sefydliadau i gynyddu eu cynaladwyedd ariannol a sefydliadol drwy ddatblygu eu sgiliau masnachol a digidol a chryfhau llywodraethu ac arweinyddiaeth.
- Cefnogi datblygu sgiliau a chapasiti yn y sector treftadaeth.
- Defnyddio ein model ariannu hyblyg i ymwreiddio cydnerthedd yn y prosiectau rydym yn eu hariannu.

Mae yna nifer o ffyrdd yr ydym yn cefnogi ac yn buddsoddi mewn treftadaeth. Cael gwybod mwy am rai o'n hymyriadau arfaethedig a sut y byddwn yn eu cyflawni.

Rydym am greu'r effaith a'r budd mwyaf i dreftadaeth y DU o'n hariannu.

Mae ein mentrau strategol yn ffordd i ni fynd i'r afael â materion treftadaeth hirsefydlog ar raddfa fawr, cefnogi dulliau cydgysylltiedig traws-tiriogaethol a rhoi syniadau ac arloesiadau newydd ar waith yn gyflym.

Dros oes ein strategaeth 10 mlynedd, Treftadaeth 2033, rydym yn disgwyl cyflwyno amrywiaeth o fentrau. Mae'r rhai yr ydym yn gweithio arnynt ar hyn o bryd yn cynnwys:

- Treftadleoedd: £200m i helpu 20 lleoedd ledled y DU i ffynnu
- Cysylltiadau Tirwedd: £150m ar gyfer cefn gwlad gwerthfawr y DU
- Addoldai: achub treftadaeth mewn angen a mynd i'r afael â heriau'r sector
- Trefi a Dinasoedd Natur: partneriaeth newydd a £15m o gyllid

Treftadaeth mewn angen a chyfleoedd ac argyfyngau eraill

Rydym yn parhau i fod yn ymrwymedig i hyblygrwydd ac ymateb yn gyflym pan fydd angen. Gallai hyn olygu cefnogi caffael treftadaeth eithriadol, nodi digwyddiadau arwyddocaol neu gefnogi meysydd o dreftadaeth a sefydliadau sy'n delio ag argyfwng nas rhagwelwyd.

Rydym hefyd yn ymchwilio i gyfleoedd ar gyfer ariannu wedi'i dargedu ar gyfer treftadaeth sydd mewn perygl ac sydd angen cadwraeth. Ochr yn ochr ag ariannu prosiectau unigol, rydym am gefnogi sefydliadau i adeiladu gallu, datblygu dulliau cynllunio prosiectau ac amrywiaethu ffrydiau incwm.

Aeth y grant Treftadaeth mewn angen cyntaf i Archives Revealed, y bartneriaeth hirhoedlog rhwng yr Archifau Cenedlaethol, Ymddiriedolaeth Pilgrim a Sefydliad Wolfson. Mae ein buddsoddiad o £5 miliwn yn cefnogi'r prosiect i ddatgloi a chatalogio casgliadau archifol ledled y DU, gan eu gwneud yn fwy hygyrch i'r cyhoedd.

Gwneud penderfyniadau

Mae ein dull o wneud penderfyniadau ar fentrau strategol yr un fath â'n prosesau o dan raglen Grantiau Treftadaeth y Loteri Genedlaethol.

Ar gyfer grantiau o dan £250,000 mae penderfyniadau'n cael eu gwneud bob mis gan uwch staff buddsoddi neu ymgysylltu eich gwlad neu ardal. Ar gyfer grantiau dros £250,000, gwneir grantiau ar sail chwarterol gan bwyllgor eich gwlad neu ardal neu gan ein Bwrdd Ymddiriedolwyr.

Efallai y byddwn yn amrywio ein proses gwneud penderfyniadau ar gyfer mentrau penodol, ond byddwn yn diweddaru ein gwefan pan fydd hyn yn digwydd.

Mwy i ddod

Mae ein timau'n gweithio'n galed i ddatblygu'r mentrau a'r cyfleoedd hyn a byddwn yn rhannu rhagor o fanylion pan fyddant ar gael.

Cofrestrwch ar gyfer ein cylchlythyr i gael ein newyddion a chyhoeddiadau diweddaraf wedi'u danfon yn uniongyrchol i'ch mewnflwch.

Deall eich treftadaeth

Trwy archwilio gwahanol agweddau ar dreftadaeth eich prosiect, byddwch yn deall yn well ei pwysigrwydd i le, pobl a chymunedau, gan eich helpu i baratoi eich cais am ariannu gennym.

Trwy ddeall yn llawn y dreftadaeth y mae eich prosiect yn ymwneud â hi byddwch yn gallu:

- gwybod pam fod pobl yn gwerthfawrogi eich treftadaeth fel y gallwch wneud penderfyniadau sensitif a phriodol ynghylch sut i ofalu amdano yn y dyfodol
- nodi'r potensial ar gyfer atebion creadigol a chynaliadwy i wella cyflwr y dreftadaeth
- ymgysylltu'n well â'ch staff, gwirfoddolwyr ac ymwelwyr
- datgelu gwybodaeth, mewnwelediadau neu safbwyntiau newydd ar eich treftadaeth

Y ffordd orau i ddeall eich treftadaeth

Er mwyn deall eich treftadaeth, gallech ystyried y tri chwestiwn canlynol.

Beth yw ffocws treftadaeth eich prosiect?

Dechreuwch trwy ddisgrifio'r dreftadaeth.

Os yw eich prosiect yn ymwneud â threftadaeth ddiwylliannol anniriaethol (fel atgofion neu draddodiadau diwylliannol a llafar) dylech ddisgrifio'r wybodaeth am y pwnc a'r cyfnod amser y mae'n ei gwmpasu. Amlygwch os yw'r dreftadaeth mewn perygl o gael ei cholli mewn unrhyw ffordd. Mae gennym rywfaint o wybodaeth am dreftadaeth anniriaethol a allai fod yn ddefnyddiol i chi.

Os yw eich prosiect yn ymwneud â threftadaeth ffisegol (fel adeilad, llong, gwrthrych neu gasgliad hanesyddol, neu warchodfa natur), nodwch wybodaeth ffeithiol amdani, megis ei maint, ei oedran, y nodweddion sydd wedi goroesi, ei chyflwr a pham y mae'n bwysig i'ch ardal leol.

Pam fod y dreftadaeth o bwys?

Ar ôl sefydlu'r ffeithiau dylech nawr feddwl pam yr ystyrir bod eich treftadaeth yn bwysig neu'n arwyddocaol.

Mae yna lawer o resymau pam fod pobl yn gwerthfawrogi treftadaeth ac eisiau ei gwarchod neu drosglwyddo traddodiadau i genedlaethau'r dyfodol. Ceisiwch farn gan amrywiaeth mor helaeth â phosibl o bobl.

Mae'r rhestr ganlynol o gwestiynau'n cynnig rhai ffyrdd o feddwl am yr hyn sy'n gwneud eich treftadaeth yn arbennig i bobl ond nid yw'n hollgynhwysol:

- Pam fod y dreftadaeth yn bwysig i hanes? A yw'n gysylltiedig â phobl a digwyddiadau pwysig?
- Sut mae'r dreftadaeth yn cyfrannu at ein dealltwriaeth o'r gorffennol? Beth mae'n ei ddweud wrthym am bobl a chymdeithas?
- Beth yw rhinweddau artistig neu esthetig y dreftadaeth?
- Os oes ganddi leoliad ffisegol, sut mae'n cyfrannu at neu'n ategu'r amgylchedd ehangach? A yw'n dirnod?
- A yw'r dreftadaeth o bwysigrwydd technegol – a yw'n dweud wrthym am arloesi? Ai dyma'r cyntaf o'i bath?

- A yw'r dreftadaeth yn bwysig i wyddoniaeth, er enghraifft oherwydd ei bywyd gwyllt, daeareg, bioamrywiaeth neu ecoleg?
- A yw'r deunyddiau y mae wedi'i gwneud ohonynt yn bwysig? A yw'n dangos sgil crefft arbennig yn dda?
- Sut mae'n cymharu â threftadaeth arall o'i bath? A yw'n enghraifft brin neu unigryw neu'r gorau o'i bath?
- A yw'r dreftadaeth wedi cael sylw mewn ffilmiau, paentiadau neu mewn llenyddiaeth?
- A yw'r dreftadaeth yn bwysig am resymau coffaol neu ysbrydol?
- Os yw'n draddodiad, arferiad, sgil neu wybodaeth, a yw'n cael ei arfer heddiw? Sut mae wedi cael ei throsglwyddo o genhedlaeth i genhedlaeth?
- A yw gwerth y dreftadaeth wedi newid dros amser? A oedd yn bwysig am resymau gwahanol yn y gorffennol?
- A yw'r dreftadaeth yn helpu creu ymdeimlad o berthyn, neu efallai'n meithrin ymdeimlad o falchder yn yr ardal?

Weithiau mae treftadaeth yn cael ei chofrestru, ei dynodi neu ei gwarchod mewn rhyw ffordd oherwydd bod iddi arwyddocâd arbennig a bod angen ei diogelu rhag newidiadau niweidiol. Darganfyddwch a yw eich treftadaeth wedi'i chofnodi yn unrhyw le, er enghraifft efallai ei bod wedi'i chofrestru fel rhywogaeth warchodedig, adeilad rhestredig, tirwedd ddynodedig neu draddodiad a gydnabyddir gan UNESCO.

Yn aml bydd y cofnod dynodi'n rhoi manylion am yr hyn y mae arbenigwyr yn ei gredu sy'n bwysig.

I bwy mae'r dreftadaeth o bwys?

Mae'n dda casglu sylwadau a barn ar werth y dreftadaeth o ystod o ffynonellau. Efallai y bydd angen i chi gomisiynu mewnbwn gan arbenigwyr yn y maes perthnasol ond dylech hefyd sicrhau eich bod wedi siarad â sampl cynrychioliadol o'r bobl sy'n rhyngweithio â'ch treftadaeth. Mae'n bosibl y byddan nhw hefyd yn gallu ysgrifennu llythyr o gefnogaeth pan fyddwch yn gwneud cais, gan ddangos i ni fod diddordeb gwirioneddol yn eich prosiect.

Gall y grwpiau hyn gynnwys:

- y gymuned sy'n byw neu'n gweithio gerllaw, os oes gan eich treftadaeth leoliad ffisegol
- unrhyw grwpiau sydd â diddordeb yn eich treftadaeth, megis grwpiau ffrindiau neu grwpiau diddordeb lleol
- pobl sy'n defnyddio'r safle/gwrthrych treftadaeth nawr, neu sy'n ei ymarfer neu ei berfformio os yw'n sgil neu'n draddodiad
- arbenigwyr cydnabyddedig yn y maes perthnasol
- sefydliadau cadwraeth natur statudol (SNCOs) ac adrannau cadwraeth awdurdodau lleol
- gwirfoddolwyr sy'n helpu gofalu am y dreftadaeth

Cofiwch ystyried grwpiau sydd heb eu gwasanaethu'n ddigonol hefyd nad ydynt efallai'n rhyngweithio â'ch treftadaeth ar hyn o bryd, ond a allai wneud yn y dyfodol os caiff unrhyw rwystrau posibl eu dileu. Gweler ein canllaw i redeg prosiectau treftadaeth cynhwysol.

Unwaith y byddwch wedi nodi pwy y byddwch yn siarad â nhw, gallwch ystyried sut i fynd ati i wneud hyn. Bydd y dulliau'n dibynnu ar eich prosiect, gyda phwy rydych am siarad a'r adnoddau sydd ar gael i chi, ond gallent gynnwys gweithgareddau fel arolygon, grwpiau ffocws neu ymgysylltu ar-lein neu drwy gyfryngau cymdeithasol.

Rhannu eich dealltwriaeth

Ar ôl casglu gwybodaeth am eich treftadaeth a pham ei bod yn bwysig, y cam nesaf yw cofnodi eich canfyddiadau fel y gallwch eu rhannu â phobl eraill a'u defnyddio i helpu gyda'ch cais am ariannu.

Rydym yn darparu llawer o ganllawiau arfer da i helpu i ddatblygu eich syniad yn brosiect treftadaeth gwych.

Mae'n si?r y bydd rhywbeth sy'n berthnasol i'ch sefydliad neu syniad ar gyfer prosiect, gyda chyngor arfer gorau mewn meysydd fel: gwerthuso, hanes llafar, gweithio gyda gwirfoddolwyr, digidol, cynllunio cadwraeth a llawer mwy.

Os ydych yn bwriadu gwneud gwaith ar adeilad eglwys, efallai y bydd angen i chi baratoi dogfennau fel datganiadau o

Angen ysbrydoliaeth?

Darganfyddwch prosiectau rydym wedi'u hariannu

Archwilio prosiectau

Defnyddio deallusrwydd artiffisial yn eich cais am ariannu

Mae offer deallusrwydd artiffisial (AI) yn cael eu defnyddio fwyfwy yn ein bywydau. Mae rhaglenni fel ChatGPT, Gemini, Copilot a Claude yn newid y ffordd mae pobl yn gweithio. Rydym yn deall y bydd sefydliadau sy'n gofyn am ariannu efallai eisiau defnyddio'r offer hyn i helpu gyda'u ceisiadau i ni.

Ein safbwynt ar AI

Gallwch ddefnyddio offer AI i helpu cwblhau eich Ymholiad Prosiect, Mynegiad o Ddiddordeb a'ch cais. Byddwn ni ddim yn gwrthod cais oherwydd i AI gael ei ddefnyddio.

Rydym yn deall y gall AI eich cynorthwyo i ddatblygu ceisiadau am ariannu, yn enwedig os nad oes gennych lawer o brofiad o wneud cais am grantiau neu os oes gennych anghenion hygyrchedd. Mae llawer o sefydliadau'n gweld bod defnyddio AI yn eu helpu i ysgrifennu ceisiadau'n gyflymach a gyda llai o ymdrech.

Ein hargymhellion ar gyfer defnyddio AI

Defnyddiwch AI yn ofalus

Gall AI fod yn fan cychwyn defnyddiol ond nid yw'n gallu adrodd stori unigryw y prosiect treftadaeth rydych am i ni ei ariannu ac efallai y bydd yn cynnwys cynlluniau nad ydynt yn ymarferol nac yn addas i'ch gofynion. Mae'r cynigion yn eich cais yn llywio ein proses gwneud penderfyniadau ac maent yn rhan o'ch contract gyda ni. Gallai cynnig gweithgaredd na allwch ei gyflwyno olygu eich bod yn torri'ch contract.

Gall ceisiadau a gynhyrchir gan AI gynnwys gwybodaeth anghywir hefyd. Chi sy'n gyfrifol am sicrhau nad yw eich cais yn gamarweiniol nac yn anghywir.

Dywedwch wrthym yn glir am y dreftadaeth yr hoffech i ni ei chefnogi

Yn aml, mae offer AI yn cynhyrchu cynnwys generig neu'n defnyddio brieiriau nad ydynt yn cyfleu pam fod y dreftadaeth rydych chi eisiau i ni ei chefnogi yn bwysig i chi a'r bobl a allai gael mynediad ati. Rhaid i'ch cais ddweud wrthym yn glir:

- pa dreftadaeth y bydd eich prosiect yn canolbwyntio arni (gweler ein harweiniad ar yr hyn yr ydym yn ei ariannu)
- pam fod y dreftadaeth yn bwysig (gweler ein tudalen deall eich treftadaeth)
- pam fod eich prosiect yn bwysig drwy gynnwys unrhyw adborth ymgynghori neu ymchwil rydych wedi'i wneud i gefnogi eich cynlluniau

Byddwch yn benodol a darparwch y dystiolaeth yr ydym yn gofyn amdani yn ein harweiniad ymgeisio

Mae ceisiadau sy'n darparu gwybodaeth glir a manwl yn ei gwneud hi'n haws i'n haseswyr ddeall eich cynigion. Os ydych chi'n defnyddio teclyn AI i ysgrifennu eich cais, gwiriwch fod y fersiwn derfynol yn dweud wrthym yn glir **beth** rydych eisiau ei wneud, **pam**, **pryd**, **ble** a **phwy** fydd yn rhan o hyn. Rhaid i chi hefyd ddisgrifio'r gwahaniaeth y bydd ein hariannu'n ei wneud i'r dreftadaeth a sut mae eich prosiect yn cymryd ein hegwyddorion buddsoddi i ystyriaeth.

Cynlluniwch a chostiwch eich cyllideb yn ofalus

Mae cyllideb eich prosiect yn rhan bwysig o'ch cais a'n proses asesu. Rydym yn cynghori peidio â defnyddio AI i gynhyrchu eich cyllideb, ond os byddwch yn gwneud hynny, gwiriwch y fersiwn derfynol yn ofalus i sicrhau:

- ei fod yn cyd-fynd â'ch gweithgareddau prosiect ac yn cefnogi eich nodau
- bod yr holl gostau'n gymwys

Risgiau wrth ddefnyddio AI

Mae'n bosibl nad yw eich data yn breifat?

Gall offer AI, yn enwedig y rhai am ddim, storio'r data rydych yn ei fwydo i mewn. Gallai hyn gyfaddawdu cyfrinachedd. Cyn i chi fwydo unrhyw ddata i mewn i offer AI, gwiriwch bolisïau eich sefydliad a deddfwriaeth berthnasol megis Rheoliad Diogelu Data Cyffredinol (GDPR) y DU mewn perthynas â data personol.

Rydym yn cynghori i beidio â rhoi unrhyw wybodaeth sy'n sensitif yn fasnachol neu'n bersonol i mewn i offer AI.

Mae gan AI effaith amgylcheddol

Mae offer AI yn defnyddio maint mawr o ynni a d?r croyw i bweru'r canolfannau data. Awgryma amcangyfrifon fod ChatGPT yn defnyddio rhwng 50 a 90 gwaith yn fwy o ynni fesul ymholiad na chwiliad ar-lein arferol.

Defnyddiwch AI dim ond pryd y bydd yn amlwg yn eich helpu i wneud cais neu'n gwella ansawdd eich cais yn sylweddol.

Diweddariadau a chydnabyddiaeth

Mae'r datganiad hwn yn esbonio ein hymagwedd bresennol at y defnydd o offer AI gan ymgeiswyr. Efallai y byddwn yn diweddaru ein safbwynt a byddwn yn cadw'r dudalen hon yn gyfredol.

Hoffem cydnabod arweiniad AI Cronfa Gymunedol y Loteri Genedlaethol ar gyfer ceisiadau ariannu, sydd wedi llywio

Blyth Tall Ship has created inspiring volunteer opportunities in the north east. Photo: Colin McLean Photography.

Yn aml mae rhai o'r awgrymiadau gorau ar gyfer cynllunio a rhedeg eich prosiect yn dod gan bobl sydd wedi bod yn yr un sefyllfa ac wedi'i wneud o'r blaen.

Rydym am tynnu'r dirgelwch allan o'r broses o ymgeisio am brosiect a'i gyflwyno, a rhannu profiadau ar draws y sector treftadaeth.

Mae ein hadnodd Holi ac Ateb gyda grantïon yn dwyn ynghyd arweiniad ac ysbrydoliaeth o brosiectau treftadaeth llwyddiannus o bob math a maint.

Gallwch glywed gan reolwyr prosiectau ar draws y DU sy'n myfyrio ar y gwych a'r gwael, yr hyn maen nhw wedi'i ddysgu a'r hyn y bydden nhw'n ei wneud yn wahanol y tro nesaf.

Mynnwch gip ar yr Holi ac Ateb isod, neu am ragor o gyngor ar sut i lywio pob cam o'ch prosiect, archwiliwch ein canllawiau arfer da.

I gael cymorth wedi'i deilwra, cysylltwch â'ch tîm Cronfa Treftadaeth leol neu llenwch Ymholiad Prosiect.